

TEATRO BERRI

GIZONA ta KIDEA

Gai ontaz, Teatroa berritzea dala-ta, eten gabe mintzaten ari zaizkigu gaurko antzerkizaleak. Ez nago ziur, ordea, ondo bereizten dakiten zer dan teatro zaar, ta zer teatro berri.

Itzegin, asko egiten dute, "asto beltzarenak" esanez, jakiña, lagun urkoarengatik. Berekaxa teatro berri ori egin naiean asten diralarik, kaxo motel!, porru aza ederrik ontzen dute. Berrikeri itxuran jator-tasun eta bikaintasun gutxiko landareak.

Berak ez oartu arren, ezer baliokorik agertzen ba digute zaar ta aspaldikoa izan oi da gañera. Neretzat "berri ala zaar" deitu bearrean "ona" ta "txarra" berezi bear ditugu. Au da egitazko neurri ta iritzia. Arau onen pean gaiak ondo aztertu, ikusi ta ikasiaz, apal-apal lanari lotu dedilla, inorenngatik gaizki esateke. Eta are gutxiago publiko jendearengatik. Esanak esan, publikoa da auzi-maisu ta irizle nagusi, ta "azken itza bere".

Ikusle-jendeak ezi bear ditugula ta goruntz igo arazi goiko mugak erakutsiaz bidezkoa deritzait. Baiñan kontuz eta tajuz.

Zubero'ko pastoraletan jendeari ongi-etorria egiten zaio gizalegez:

*Agur jaun-andreak;
suetarik du ohore gure herriak.*

Erdal teatroan komerigilleak, azken aldera, jendeari txalo bat eskatuaz, unilki barkapena eskatzen zuan, "perdonad mis muchas faltas" erantsiaz. Oraingoak berriz... arroputz, publikoa astotzat, ez jakintzat artzen dute. Berak bakarrik dira jakintsu, jaun eta jabe. Ez da egun asko olako bati radioz entzuten niola publiko-jende atzeratua menperatu ta iraintzen. Bera "vanguardista", aurrerazale, orokor, universal omen.

Nere motzean, erantzun nezaioke nik “retaguardiakoa” izatea naia-go dudala. Eta antziñate ortan dauden Greziako trajeria maisuekin ibilli: Eskilo, Sofokles, Aristofanes, Menandro, eta abar. Eta gero Erroma'ko Plauto ta Terenzio ta lagunak. Italia'ko Commedia dell'Arte egilleekin. Eta Frantzia'ko Molière, Corneille, Racine, Ingalaterra'ko Shakespeare aundiarekin, Alemania'n Goethe, Lessing ta Schiller; azkenik España'n Torres Naharro, Gil Vicente, Lope de Vega, Calderón, ospetsuenak besterik ez aiatuaz. Nun ikasia ba dago guzientzat. Eta berrizale amorratu zenbaitek ori ez badute uste, ainbat okerrago beraientzat. An dabilta, gizarajoak, ez dakitela zer bidetatik jo... Aietako batek bota zuan, zapla! Jazinto Benavente'ren lana ere ez zala baliokoa, *válido*, gaurko egunean. Adiskidea! Kostako zaizu aren *Intereses Creados* añako beste antzerki-lan bat bururatzea.

Orain dala gutxi “vanguardista” orietako baten komeria irakurtzen ari nintzan. Irakurtzen esan dut, eta benetan irakurtzeko egokiago dala derizkiot, teatroan ikusteko baño.

Guzia, itzaurre, bakar-izketa, aintzin-solas, prediku ta esplikazioz betea, jardun-lagunak nortzuek diran eta nola egin bear duten jokua adierazteko. Berez, jardunak eta gertakizunek ez ba digute azaltzen norberaren tankera, gauza motela, illa, izango da.

Geiegizko mugarriak, erderaz “acotaciones” deritzaienak, askotan dira kaltegarri. Ez dira gauza berriak. Bai zera! Teatroa bezain zaarrak, antziñateko *didaskalia*, *periokhai* ta beste ezizenak erakusten diguten bezela.

“Vanguardismoa” ortan ba'dago, ondo jaiak gaude.

* * *

Aitaturiko guziak ez du esan nai ni Teatro berriaren etsai naizenik, ez dudanik Antzertiaren aurrerapena maite. Gogoz eta pozik irakurri ta aztertzen ditut, al dudan giñoan, oraingo aldiko komerigilleen lan berriak. Ala, Bertold Brecht alemana goraiatu ez ezik, aren lantxo bat euskeraz itzulia dut (1): emen iñork baño lenago. Gaur, berriz, Friedrich Duerrenmatt aleman-suizatarraren txanda da. Idazle au bizirik dauden dramagilleen artean gallenenetakoa dugu. Teatro-lan asko ditu: *Frank I*, *Die drei Physiker* (2), *Es steht geschrieben*, etc., etc.

(1) *Bai esale, ez esale* (Ja Sager, Nein Sager) “Olerti”, Bilbao, 1963.

(2) *Romulus der Grosse, Ein Engel kommt nach Babylon, Der Blinde*.

Teatro berri onen eredutzat Duerrenmatt idazlearen *Der Doppelgaenger* (3) aukeratu dut, euskeraz GIZONA ta KIDEA izena emanetz. Egilleak *Spiel*, jostaketa ala jostirudi deitzen dio, naiz gaia bi gizonen Eriotzaren inguruan egindako jokua izan. Baifian ez batere negarti ta makabroa, umore ta poesiz argitua baizik. Ori bai, jokua soilla da, giar utsa, lasto gutxi ta azal apaintasunik gabekoa. Jardunlagun, guzira iru. Tartean sartzen zaizkie ordea Komerigillea bera, ta teatro-errejidore edo zuzendaria. Ta auek elkarrekin mintzatzen dira, ipuia nola jarrai ta tajutu. Goethe'ren Fausto itzaurrean ere ba da alako zerbait. GIZONA'k ta KIDEA'k berebiziko auzia darabilte bien artean, Justizia ta Justizia-ezaren arteko burruka; errudun ta errugabearen arteko eztabaida; burutapen sakona, gogoeta barrenkoi zorrotzez bete ta ornitua. Gaia ez da berria, noski. Ba-al da ezer berriarik eguzkiaren azpian? Ain zuzen, negu ontan irakurri dut J. Zaitegi euskal idazle jakintsuaren liburu eder ta aberatsa: *Platon'eneko Atarian* (4). Ezagutzen ez nituen Kriton eta Sokrate'ren elkar-izketan Gizona ta Kidea'k darabilten gaia arkitu dut: "Zillegi al da ta aizu zuzenbidea utsegitea?... Bidegabe gaitzetsi dutelakoan dagon ezkeru, biurritu ote diteke legeon aurka?"... Elkar-izketa laztana dute eriotzarako gaitzetsiak eta aspaldiko adiskide mamiak: Kriton ta Sokrate'k.

Gaur ainbeste aipatzen dan Teatro Berri orren "Mezua" euskeraz izan dezagun alik zeatz eta errezena Duerrenmatt'en antzerkitxoa itzuli dut. Gaztel erderaz iñork oraindik biurtu ez duana, nik dakidala beintzat. Katalanez Duerrenmatt'en *La visita de la dama* itzulia dago, ez onoko au ordea. Oraingoan aurea artu diegu gure auzokoai. Gere buruak geiegi arrotu gabe, ez al dugu bear guk ere "snobismo" piska bat? Ez dakit teatro-ikusgarri bezela GIZONA ta KIDEA egokia izango dan. Ori jendeak esango du gerora. Lope'k esan ba zuen ere "el pueblo es necio y lo paga, hablémosle en necio para darle gusto", ez nator bat iritzi orrekin. Ez da ain ergela, ez. Eta auzi-maisu batzuek baño begi obea du geienetan. Eta beti, auek galtzen duten zuzentasunaren sena.

Antonio M.ª LABAYEN.

1963-IV-14

(3) Zürich, Verlag Die Arche, 1960.

(4) Donostia, 1962.

Friedrich Duerrenmatt'ek alemanez idatzitako

DER DOPPELGAENGER

euskeraz Antonio M.ª Labayen'ek itzulia

(Jostaketa)

- ERREJIDOREA.—Kontu bat esango zenidala agindu zenduen, Komerigille jauna, Asi zaite beraz, ainbat jostari-lagun abots ona dutenak, gañera, emen nere esku ditut eta...
- KOMERIGILLEA.—Bai, agindu nizun ipui bat kontatuko nizula, Errejidore jauna. Biotzean daukadan gertakari goibela, arrunt bakana. Aitortu bear dizut, ordea, ez naizela gogoratzen gaiaz baizik. Ez dio ajolarik, jarduna agertuko da beti bere garaiean.
- ERREJIDOREA.—Kontuz baña! Ni beartua nago entzuleai ondo tajuturiko jarduna eskeintzera. Jardun naasi bat gogaitkarri litzake. Ar zazu ori gogoan.
- KOMERIGILLEA.—Artuko dut bada aal dudalarik beintzat.
- ERREJIDOREA.—Arren! egidazu mesede.
- KOMERIGILLEA.—Gogoan dut... gizon bat zala...
- ERREJIDOREA.—Bere izena?...
- KOMERIGILLEA.—Ez dakit, baiñan izenak ez du ajolarik. Gizon bat zan beste asko bezelakoa.
- ERREJIDOREA.—Zer lanetan edo nola arkitzen zan jende artean?
- KOMERIGILLEA.—Orrek ere ez du garrantsi aundirik.
- ERREJIDOREA.—Jum! Gutxienez nun bizi izaten zan jakin bear dugu.
- KOMERIGILLEA.—Ez da ain bearrezkoa ori jakitea.
- ERREJIDOREA.—Gizon ori nunbait biziko zan noski.
- KOMERIGILLEA.—Jakiña! Kontu egizu erdi galdua dagon urrutiko mendi muño aldean, itsas bazterrean agian, iri aundi baten naaspillan... amaigabeko zelaia-beteko piñutegi estu-estuan apika; nun nai dala, laño arteko illargi-erdiak argitzen duan tokian...

- ERREJIDOREA.—Amets bat al da?
- KOMERIGILLEA.—Bai, amets antzekoa... gizona lotan dagon gelan.
- ERREJIDOREA.—Tira! tira! Mesedez!
- KOMERIGILLEA.—Iru gauza dira naita naiezkoak: Gaua, aren inguruan, aren animaren bakartasuna ta lo zorroan murgildurik dagon amildegia...
- ERREJIDOREA.—Isildu al zera?
- KOMERIGILLEA.—Gogor egiten zait, ez uste, ipuin au kontatzea, adituko ez didaten beldur bait naiz; eta garrantsi aundikoa da esatera noana ulertzea...
- ERREJIDOREA.—Zure itzaz jabetzen ez ba naiz galdegingo dizut.
- KOMERIGILLEA.—Galde zaidazu bai, laguntza aundia emango didazu-ta.
- ERREJIDOREA.—Zaude lasai.
- KOMERIGILLEA.—Bada... lotan dagonaren aurrean, argia ta oiaren tartean, Gizonaren kidea eserita dago, begira, begira! argi aulak egiten duan itzala bai'litz...
- ERREJIDOREA.—Gizonaren kidea?... Bikoitza?
- KOMERIGILLEA.—Gai ori ez zaizula atsegin dirudi?
- ERREJIDOREA.—Ipui sinesgaitzak ez zaizkit gogoko. Eta Mamu ta zomorfoen irudipenak ainbestetan lardaskatu dituzte.
- KOMERIGILLEA.—Nere ipuia orrelakoa balitz ezbearra gertatuko litzaidake. Gai oriek nolako errespeto ta begirunez erabili bear diran ba dakit.
- ERREJIDOREA.—Ori al zan jardunaren asiera?
- KOMERIGILLEA.—Ontzat artzen al duzu?
- ERREJIDOREA.—Ez didala pozik ematen azaldu dizut. Baiñan jarrai zazu aurrera.
- KOMERIGILLEA.—Jardun ortako patxarako gizon-abots batzuek bear ditugu. Ikara zerbait erne araziko diguten abotsak...
- ERREJIDOREA.—Olako batzuek eskuratuko dizkitzut bada.
- KOMERIGILLEA.—Gizonaren Kideak abots sakon, zakar eta aundia bearko du.
- ERREJIDOREA.—Zuk nai añakoa izango duzu.
- KOMERIGILLEA.—Oiu izugarri batek ikaratuta Gizona esnatzen du ta ezagutzen ez duan bere kideari begira jarriaz, beldurak jota ez du zirkiñik ateratzen, ezin da mintza... Azkenean itza sortzen zaio isil ta geldi.

* * *

GIZONA.—Nor zaitugu?

KIDEA.—Ez zazula galdegin.

GIZONA.—Zer nai nazu gau ontan?

KIDEA.—Ori zeorrek dakuskezu (ikusiko duzu).

GIZONA.—Lapur bat al zera?

KIDEA.—Ez!

GIZONA.—Zergatik etorri zera bada?

KIDEA.—Zuri esatera iltzera kondenatua izan zerala.

GIZONA.—Orretarako etorri al zera gauez nigana eta nere oiean eserita zaude? Ez zaitut ezagutzen eta iltzera epaitua nagola esaten didazu.

KIDEA.—Ori da.

GIZONA.—Zernek kondenatu nau eriotzara?

KIDEA.—Ez dakit auzi-epaia nola izan dan.

GIZONA.—Zergatik ordea?

KIDEA.—Gizon bat illa izan zan.

* * *

ERREJIDOREA.—Nere asarrea agertu bear dizut.

KOMERIGILLEA.—Ez dizut galeraziko.

ERREJIDOREA.—Nere entzuleai tajuzko ipui bat esatera bearturik nago. Norbait iltzera kondenatzen dutenean, nork erabaki duan jakin nai litzake.

KOMERIGILLEA.—Ez nuke epai-erabaki ori jostaketa ontan sartu nai.

ERREJIDOREA.—Ez duzu tutik ulertzen dramatikaren legeari buruz.

KOMERIGILLEA.—Nor jotzen duzu begiz?

ERREJIDOREA.—Ori galdera! Auzitegi-nagusiren bat.

KOMERIGILLEA.—Ondo da. Auzitegi nagusia.

ERREJIDOREA.—Asi gaitezen berriro.

* * *

GIZONA.—Nor zaitugu?

KIDEA.—Ez zazula galdegin.

GIZONA.—Zer nai nazu gau ontan?

KIDEA.—Zeorrek dakuskezu.

GIZONA.—Lapur bat al zera?

KIDEA.—Ez.

GIZONA.—Zergatik etorri zera?

KIDEA.—Zuri esatera iltzera kondenatua izan zerala.

GIZONA.—Orretarako etorri al zera, gauez, nigana, eta nere oiean eserita zaude. Ez zaitut ezagutzen eta iltzera epaitua nagola esaten didazu.

KIDEA.—Ori da.

GIZONA.—Zefiek kondenatu nau iltzera?

KIDEA.—Auzitegi-nagusiak.

GIZONA.—Zer dala-ta?

KIDEA.—Gizon bat illa izan dalako.

GIZONA.—Zer ikusi bear dut gizon orrekin. Ez dut nik il.

KIDEA.—Nik il dut ordea.

GIZONA.—Iltzaillea al zera?

KIDEA.—Bai, iltzaillea nazu.

GIZONA.—Zu ere il bear zaitue orduan.

KIDEA.—Ez, Auzitegi nagusiak erabaki du zuri dagokizula nere errua ordaintzea eta zuk il bear duzula nere orde.

GIZONA.—Oker bat da ori.

KIDEA.—Auzitegi nagusiak ez du okerrik egiten.

GIZONA.—Ni errugabea nazu.

KIDEA.—Onela mintzatuaz ezagun da ez duzula nere aurpegirik ikusi. Aurrean duzun nere aurpegia. Argia artuta mai gañean jarriko dizut disdiraz ager betea natzaizun.

GIZONA.—Ene Jainkoa!

KIDEA.—Ez duzu ikaratu bear.

GIZONA.—Nere burua ikusten dut. Nere aurpegia ta gorputza bera.

KIDEA.—Ni zure Kidea naiz.

GIZONA.—Or ditut begiok masailla gañean, aoa mugitzen zait eta eskuak bekokira daramazkit.

KIDEA.—Zure abotsak dardar egiten du.

GIZONA.—Eraman zazu emendik argi ori, eraman! Zu ikusiaz nere burua gorrotatu nezake.

KIDEA.—Orrenbeste nardatzen zure burua?

GIZONA.—Ken zazu ortik argia!

KIDEA.—Arren bada!

GIZONA.—Nola arkitu nazu?

KIDEA.—Auzitegi nagusiak bidali nau zuregana.

GIZONA.—Auzitegi nagusia, beti Auzitegiak.

KIDEA.—Bidali naute erabaki gogorra beteko dutenen eskuetan zu lagatzera.

GIZONA.—Ni errugabe nazu!

KIDEA.—Guziok gaituzu eriotz orren errudun.

GIZONA.—Nik ez dut il.

KIDEA.—Nik il dut.

GIZONA.—(*Amorrasita.*) Zer ajola zait zure egiteaz? Zer ikusi bear dut nik zure erruaz? Zuk egindakoa zergatik bear dut nik nozitu,

KIDEA.—(*Erruki gabe.*) Zuk ere beste orrenbeste egin izango zenuen ni bezela zirikatua izan baziña. Nere errua da zure. Berdin gaituzu aurpegiz, berdin gorputzez, berdin gogoz eta barne-muñiez...

* * *

ERREJIDORE.—Arren! Jardunaren aria etentzen utziko al didazu?

KOMERIGILLE.—Ez badakizu ere une onentantxe zail zitzaidan aurre-ra jarraitzea.

ERREJIDORE.—Kidea dalako orrek Auzitegi nagusiaren aginduz al diardu?

KOMERIGILLE.—Ditekena da.

ERREJIDORE.—Itzetik ortzera ez bait du besterik aitatzen.

KOMERIGILLE.—Beti lelo ori darabil, bai.

ERREJIDORE.—Garbi agertu bear da Auzitegi nagusi ori egiazkoa dan ala Kidea'k sumatutakoa.

KOMERIGILLE.—Bat edo beste izatea berdin zait.

ERREJIDORE.—Igesbidetik zoaz.

KOMERIGILLE.—Nik bakarrik esan nezaizuke benetan gure ipuiean gertatua dala.

ERREJIDORE.—Nik zeatzago jakin nai nuke bada.

KOMERIGILLE.—Sasi-jakintsua zera.

ERREJIDORE.—Ez naiz teatro-errejidorea besterik.

KOMERIGILLE.—Ondo da. Eman zagan "rokoko" jauregitxo apain batean gaudela. Bertan Auzitegi-nagusia biltzeko sala aundi bat, mai buruan Andre Justizia'ren igeltsuzko irudia duala. Palazio ori zumardi oparo baten erdian dago, guzia zuaitz tantai, akazi, zedro, izai ta zer nai beste landarez ornitua. Toki ortan Auzi-Maisuen automobil beltz ederrak kokaturik daude, auzitegi billera bitartean. An nunbait Okillaren karraska soñua, eta Kukuaren oiua entzuten dira. Eta bai azaltzen ere Eguzkiaren disdira eta iturri baten zillarrezko ur-zurruzta.

ERREJIDORE.—Amets bat dirudi.

KOMERIGILLE.—Bai, amets bat.

ERREJIDORE.—Eta auzitegi-nagusi orrek gizona iltzera kondenatu al du?

KOMERIGILLE.—Itxura ala du.

ERREJIDORE.—Gizonezko guziok eriotzaren errudun geralako edo...?

KOMERIGILLE.—Baietz diote.

ERREJIDORE.—Esan ori ez diteke itzez-itzez artu.

KOMERIGILLE.—Auzitegi nagusiak ala artzen du, bada.

ERREJIDORE.—Eta jarduna nola jarraitzeko asmoa duzu?

KOMERIGILLE.—Gutxi gora-bera jarraipena garbi azaltzen zaidala aitor bear dizut. Gogoan dut, laister, gizaseme batzuek etxean sartzen dirala ta Auzitegi nagusiaren izenean Gizon au atzematen dutela.

ERREJIDORE.—Eta Kidea?

KOMERIGILLE.—Sunsitzen da (anka egiten du). Gizasemeok gizona presondegira daramate. Alperrik zaio asarre errugabe dala esatea, aiek sorbaldak jaso ta entzungor egiten.

ERREJIDORE.—Abogadu bat aldeko artu bearco du.

KOMERIGILLE.—Abogaduek ez dute olako auzirik artu nai izaten. Errua garbi bait dago ta erabakia areago. Beraz Kidea'k eriotza egin duala esatea, balio gutxikoa da.

ERREJIDORE.—Orduan Auzitegi-nagusiak ta berak ez ezik, beste iñortxok ez daki Kidea ba danik.

KOMERIGILLEA.—Ez, beste iñortxok ez daki.

ERREJIDORE.—Auzitegi-nagusiarengana bijoa ezin bestean.

KOMERIGILLE.—Ez diteke Auzitegi-nagusiarengana joan.

ERREJIDORE.—Zuk baezpadako iritzia duzu Auzitegi-nagusi ortaz.

KOMERIGILLE.—Eta ez dezaket iritzi ori aldatu.

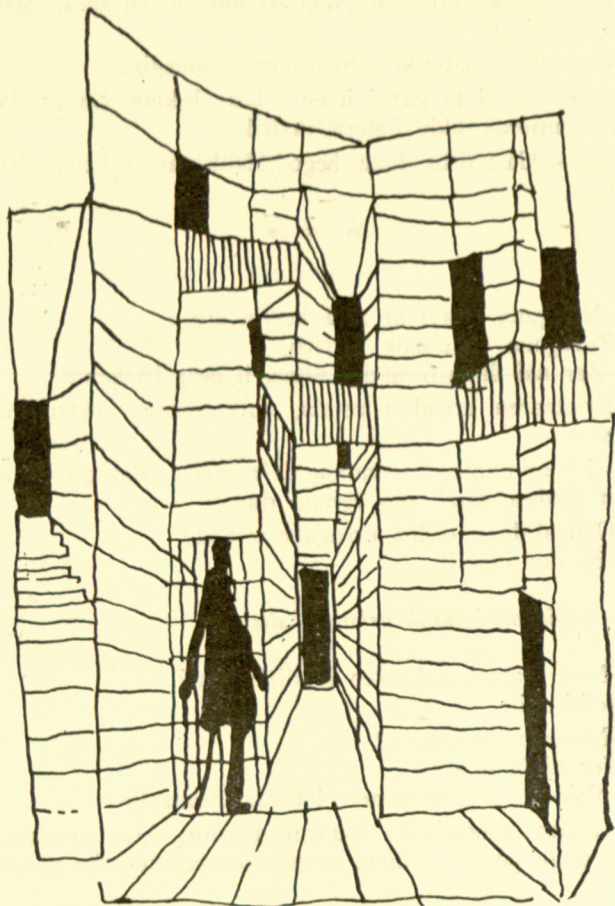
ERREJIDORE.—Gizona ordea erri ontako legeen arabera bere errugabatsunaren alde leia diteke.

KOMERIGILLE.—Beti Gizonak presondegiko zjega illunean errugabe dala oi u egingo du.

* * *

GIZONA.—Errugabe naiz. Ez dezaket esan errugabe naizela besterik. Ez didatela sinetsiko ba dakit, nere juezen belarriak presondegiko ontako ormak bezain gorra dirala. Baiñan ni neu errugabe nazute. Zuetatik edozein gizon bezelakoa nazute. Goizean jeiki ta egun guzian arrastaka nabil. Jatearren irabazten dut eta irabaztearren jaten eta, atsegin-ordu batzuek gertatzen ba zaizkit, ua poza nere! Ez galdegin, otoi!, zergatik nagon emen, arrizko pareta auen artean, neronek ez bai dakit. Errugabe naizela besterik ez dezaket esan, eta ez dudala iñor il. Nola il nezakean, nola nere eskuok il zezatekean, ez baitute lana baizik egin, nere burua mantendu al izateko. Entzuten ari zaidan edonork esan dezake, gezurti, koldar ala zoro gizarajo bat naizela. Errugabe naiz. Ene Jainkoa, errugabe naiz. Uste ontaz egingo dut gau ontan karraxi; errugabe naiz. Itz ontaz zutitu nadin nere eskubidea Jainkoaren eta epaikiarrien aurrean zainduaz, aldeztuaz: errugabe bai naiz!

ERREJIDORE.—Gizonak arrazoi du. Edozeiñek ikusten du Gizonak arrazoi duala.

KOMERIGILLE.—Ilko duten egunaren aurreko gaua eldu da. Alki baten gainean dago ta aurpegia idikitzera doan ateruntz begira. Baztar illun artatik astiro gau beltzean agertzen dan Kideari so egiten dio.

* * *

GIZONA.—Niregana al zatoz berriz?

KIDEA.—Zuregana eldu naiz berriro.

GIZONA.—Zer nai duzu oraindik nitaz, il bear ba-naute?

KOMERIGILLE.—Biak ere txit patetiko mintzaten dira. Sentimendu, biotzondo geiegiz.

ERREJIDORE.—Txit patetiko? Sentimendu geiegiz?

KOMERIGILLE.—Argi ta garbi itzegin bear lukete. Gauza dan bezela esanez, sentierak alde batera utzirik.

ERREJIDORE.—Ala nai ba duzu, bego! Banko arazo bat zuritzen ariko bait liran.

* * *

GIZONA.—Niregana etorri al zera berriz ere.

KIDEA.—Zuregana eldu naiz berrero.

GIZONA.—Zer nai duzu oraindik nitaz, il bear ba-naute?

KIDEA.—Eriotzaren errudun zerala, zure aitortza entzutera etorria natzaizu.

GIZONA.—Il bear naute. Ez daukat defensarik. Alaz guziaz il orduan ere “errugabea naiz” oiur egingo dut.

KIDEA.—Uste al duzu, ordea, errugabe zerana?

GIZONA.—Ez dut iñor il.

(Kideak loturak askatzen dizkio.)

GIZONA.—Nere kateak askatzen al dizkidazu?

KIDEA.—Jeiki zaite!

GIZONA.—Noruntz naramazu?

KIDEA.—Zer ajola dizu?

GIZONA.—Nola duzu almena nere loturaz libratzeko?

KIDEA.—Auzitegi nagusiaren izenean diardut. Atoz nerekin. Aguro igaroko dugu pasaleku luzea ta eskalleretan bera ba goazke.

(Pausoak.)

GIZONA.—Eskalleretatik bera joango gera ta zaintzailleak ez gaituzte ikusiko. Zer nai ote du Auzitegi-nagusiak nitaz?

(Pauso egñez.)

KIDEA.—Zuk, zere burua errugabetzat artzeagatik, Auzitegi nagusiak nere esku utzi zaitu.

(Pauso egñez.)

GIZONA.—Ezkaratzetik barrena goaz eta ate aundia berez zabaldu zaigu.

(Pauso egiñez.)

KIDEA.—Bakartasunean dauden kale ta enparantzak igarotzen ari gera eta gau ontan aitortu bear duzu eriotzaren errudun zerala.

(Pauso egiñez.)

GIZONA.—Nola egin nezake aitormen ori?

(Pauso egiñez.)

KIDEA.—Zuk Gizon bat ilko duzu.

(Pauso egiñez.)

GIZONA.—Ez nazu gizon-iltzaille.

(Pauso egiñez.)

KIDEA.—Zer dakizu zure barruan gordeta dagon asmoaz? Nork eza-gutzen du bere burua? Zere borondatez ariko zera iltzaille biur-turik.

(Pauso egiñez.)

GIZONA.—Zein ilko dut?

(Pauso egiñez.)

KIDEA.—Jakin nai al duzu?

GIZONA.—Bai, jakin nai dut.

(Pauso egiñez.)

KIDEA.—Ni ilko nazu.

(Pauso egiñez.)

GIZONA.—Ez dut beñere gizonik ilko. Gau ontan ta zerupe ontan na-gonez zin egiten dizut: ez dut sekulan gizonik ilko.

(Pauso egiñez.)

KIDEA.—Ori al da gogoratu zaizuna ni zure presondegi gelara sartu naizelarik?

(Pauso egiñez.)

GIZONA.—Nola jakin zenezake?

(Pauso egiñez.)

KIDEA.—Zure pensamentuak ezagutzen bai ditut.

(Pauso egiñez.)

* * *

ERREJIDORE.—Beti pausoak, pauso-urratsak besterik ez. Jarrai zazu ipuia aurrera!

KOMERIGILLE.—Gizona, beti bere kidearen atzetik doa, gizonak egundafio ikusi ez zituan kale estutatik zear, Iri aundiaren erdian dau den leku ta zumardietatik. Ba-ziranik ere entzun ez zuan tokietan barrena. Nun nai etxe zaarrak gallur erpiñak zerurantz jasoak dituela, antziñako arku-sarreraz apaindurik, aurrealdeak arri landu ta pintaketaz ornituak. Karrikatxo ta inda txipienak utsik eta isil daude, ibilkari bien oinotsa baizik entzuten ez dala. Orra nun, etxe batean sartzen dirala, kale koskor batean dagon etxean. Ango guziak bezela ormak zikin ta zarpailduak dituzte ta bertan Gizonak antziñako arrastoak ikusten ditu, aien berri ez ba dugu ere. Leioak utsik daude edo larru azalez estaliak. Aurrez-aurre duten etxeak, ordea, ez du batere leiorik kalera, naiz zabalenetakoa izan, baiñan apaintasunik gabea, soil, baldarra, erdi-erdian ate bat duala txiki ta biribilla, zulo baten antzekoa. Etxeko sarrera kaleko goi aldean bait du.

ERREJIDORE.—Amets batean bezela.

KOMERIGILLE.—Beti amets batean bezela.

* * *

(Ate bat idikitzean egiten duan otsa entzun bedi.)

KIDEA.—Kontuz! ez zaitezen erori.

GIZONA.—Nun gaude?

KIDEA.—Iriaren erdian gaude. Biotz-biotzean. Atea ostera itxitzera noa.

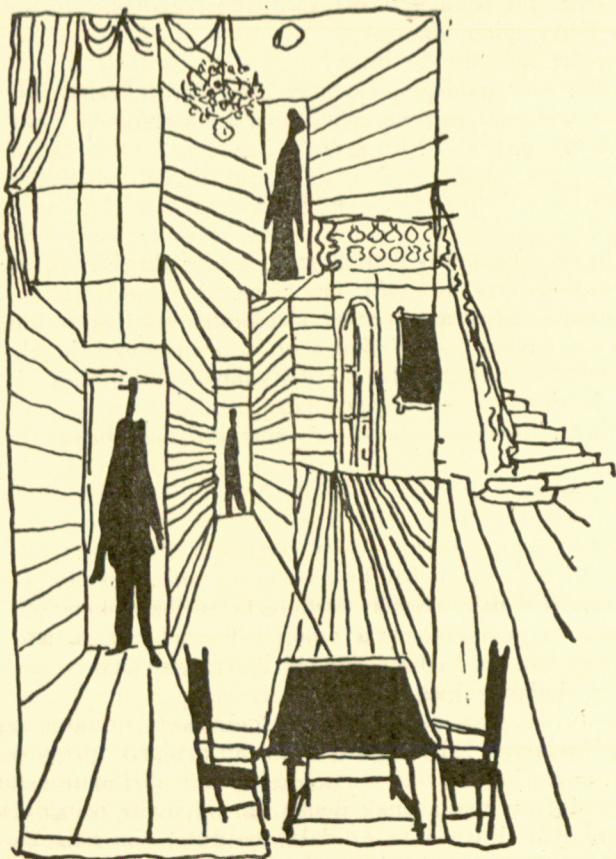
GIZONA.—Illun dago.

KIDEA.—Eskaratzean argi dago. Pauso batzuek eman ondoren argia ikusiko duzu.

GIZONA.—Au al da zure etxea?

KIDEA.—Nere etxea duzu. Sar zaite eskaratzeko atari aundian.

GIZONA.—Zur trinkoz egindako mai aundi bat gañean leundua, eta orma-paretetan irudi illunak zintzilik.

KIDEA.—Gerta oi ez dana, norberaren iltzalleari ongi etorri esatea da. Nik ala dizut bada; ongi etorri!

GIZONA.—Zure menpean naukazu.

KIDEA.—Mesedez! Ikusi zazu or goruntz doan eskallera.

GIZONA.—Eskallera goi aldean illunpean bukatzen da.

KIDEA.—Norbait dago an zure zai.

GIZONA.—Andre bat ikusten dut doi-doi illunpetik ateratzen.

KIDEA.—Eskallera goi aldean geldirik dago ta zuregana begiratzen du.

GIZONA.—Ba begiz arpegi erdian jotzen nau.

KIDEA.—Ez al da ederra?

GIZONA.—Ederra da.

KIDEA.—Ikusi al duzu egundaño emakume ederragorik?

GIZONA.—Ez dut sekulan ikusi andre ederragorik.

KIDEA.—Kifñu egiten dizu.

GIZONA.—Zer nai ote du nitaz?

KIDEA.—Ez ezer galdegin. Goruntz zoaz berarengana. Ni emen geldituko naiz, mai gañean eskuak jarri eta itxoinez. Zoaz arengana.

ANDRE ABOTS BATEK.—Nor zera?

* * *

KOMERIGILLE.—Barkatuko al didazu zure jarduna etentzera banator.

ERREJIDORE.—Zergatik orain, ain zuzen?

KOMERIGILLE.—Emakumearen abotsa bestelakoa izatea nai nuke.

ERREJIDORE.—Nere esku dudan abotsik onena duzu, jauna.

KOMERIGILLE.—Neskatxa baten abots-tankera. Eginbear latz ortako abots larriago ta sarkorra goa bear litzake.

ERREJIDORE.—Orrelako abotsa ere sortuko dizut bada.

* * *

BESTE ANDRE ABOTS BATEK.—Nor zera?

GIZONA.—Ni naiz gizon bat beste askoren antzekoa: ez geiago ta ez gutxiago. Ez naiz ezertan ohea, ezta ezertan okerragoa ere, baiñan alaz ta guziaz zoritxar aundi bat erori zait gañera. Nerea ez dan oben bat nozitu bear dut eta iltzera gaitzetsi naute nik bururatu ez dudan egipen bategatik.

ANDREA.—Ni nazu andre bat lurraren gañean eta zeruaren azpian asko diran bezelakoa. Ederra naiz ta kalean noalarik gizonezkoek begiratzen naute, ta plazetan aurtxoek luzatzen dizkidate eskuak. Maite izan dut eta maitasunak il nau, ta nik maite izan nuen gizonak puskatu nau. Ba-noa ta ez dakit noruntz, bizi naiz eta ez jakin norentzako. Nere eskuak utsik daude ta nire begiak itsu. Nik

damadan musuak zorarazten du, esandako itzak gaitzetsitzen eta nere egipenak ebakitzen.

GIZONA.—Zer nai duzu nitaz?

ANDREA.—Eskua eman nai dizut zu gidatzeko.

(Pauso batzuek egiñez.)

GIZONA.—Nun gaude?

ANDREA.—Nere gelan gaude. Kandela bat piztuko dut nere aurpegia ikusi dezazun eta nik zurea.

GIZONA.—Kandelaren argitara zure aurpegia ikusten dut eta zure lepo ta goitik bera erortzen zaizkizun soñekoaren tolesketak.

ANDREA.—Zergatik jeisten dituzu begiak nik begiratzen zaitudalarik.

GIZONA.—Arren eskatzen dizut zer nai duzun nitaz esatea?

ANDREA.—Ez al dakizu?

GIZONA.—Ez, ez dakit.

ANDREA.—Atozkit. Bertaratu zaite. Emazu musu bat.

GIZONA.—Eman dizut musu bat.

ANDREA.—Orain ba dakizu, beraz, zer nai zaitudan.

GIZONA.—Bere andrea (emaztea) al zaitugu?

ANDREA.—Bai bere emaztea nazu.

GIZONA.—Ark il al du, maite zindulako?

ANDREA.—Artara beartu dut.

GIZONA.—Ta orain bera il dezadala eskatzen al didazu?

ANDREA.—Ori eskatzen dizut,

GIZONA.—Ez naiz iñundik iltzaille.

ANDREA.—Musu eman didazu, bada.

GIZONA.—Ark zergatik il bear du?

ANDREA.—Ez dualako maite bere burua besterik.

GIZONA.—Zuk zenionez eriotz bat egitera beartu zenduen.

ANDREA.—Iñor maite ez zualako bere burua ez ezik beartu nezakean.

GIZONA.—Zeorrek maite al duzu?

ANDREA.—Maite dut.

GIZONA.—Orduan zer dala-ta eskatzen didazu bera il dezadan.

ANDREA.—Neronek jakin al nezake? Ba-aldakit jakin, zergatik al karri musu eman diogun, eta zer dala-ta au guzia esaten dizudan?

Ez jakin zergatik naizena naizen, eta zergatik kandela erretzen ari dan eta zure aurpegia kandelaren argipean dagon. Ez dakit. Nik dakidan gauza bakarra da, ark il egin bear duala ta zuk eman bear diozula eriotza (fin gaizto).

GIZONA.—Nola egin nezake ori, ordea?

ANDREA.—Zoaz arengana, beruntz.

GIZONA.—Arengana joango natzaizu.

ANDREA.—Alboan eseri zaite ta ark bezela jarri eskuak mai gaiñean berarekin itzegiñiez.

GIZONA.—Ori guzia egingo dizut.

ANDREA.—Gero ni joango natzaizute ark eskatutakoa eramanez: edon-tzi (baso) bi, ardo-txarroa eta ogia erratillu batean.

GIZONA.—Ardo ta ogia.

ANDREA.—Baso bietatik batean pozoia egongo da: doi-doi ondarra estaltzen duan autsa.

GIZONA.—Itxoingo dizut.

* * *

ERREJIDOREA.—Orduan gizona bere kidearengana joango da.

KOMERIGILLE.—Joango zaio bai zurezko mai inguruan eserita dago-nari, an beian, irudi illunez betetako ezkaratz aundira.

ERREJIDORE.—Oartu bear dizut, zer nolako jokabide darabilzun ez naizela jabetzen.

KOMERIGILLE.—Ez bait naiz olerkari.

ERREJIDORE.—Ez ni ere erti-irizle maisolari. Jardun lagunai joku ori egiten uztea ausartegia derizkiot. Ezerezetik atereak antzo azal-tzen zaizkigu ta aien abotsak utsetik bai letoz entzuten. Aien ize-nik ez dakigu ez da ere nola bizi diran. Etorkizuna aitatzten dute soil-soilik batere argitasunik eman gabe.

KOMERIGILLE.—Nere jardun-lagunaz geiago jakin nai al zenduke?

ERREJIDORE.—Jendeak jakin-gose izan oi dira.

KOMERIGILLE.—Aitortzen dizut ez litzaidakela gaitz izango izenak arkitu eta etorkizunaren patua urratzea. Asmo orrek, ene irudiko, beste nere asmoari kalte egingo lioke.

ERREJIDORE.—Zer duzu bada beste asmo ori?

KOMERIGILLE.—Alegia, ipui bat kontatzea.

ERREJIDORE.—Justizi-eza gerta zitzaion Gizonaren ipuia.

KOMERIGILLE.—Orduan ulertuko duzu zergatik ez duan garrantsirik, berez garrantsigabea dan gauzak, ipuiaren arabera. Gutatik edo-zein, izan zitekean bere kidea arkitu zuan gizona.

ERREJIDORE.—Zurekin batera nator. Baiñan izenok ez ditugu alde batera baztertu bear.

KOMERIGILLE.—Onirizten al duzu gizonari Muturbeltz deitzea?

ERREJIDORE.—Ez da izen oso entzungarria.

KOMERIGILLE.—Hektor?

ERREJIDORE.—Obeto. Erbeste ta antziñako doñua du.

KOMERIGILLE.—Eta kidea Ulises?

ERREJIDORE.—Ontzat artzen dut.

KOMERIGILLE.—Andeari Ifijeni deituko diogu.

ERREJIDORE.—Baita ere! Goazemazu aurrera!

* * *

ULISES.—Ikusi zindudan, Hektor, eskallera igotzen ari zifñalarik. Iku-
si nizun aurpegia aurrez-aurre, eskua eskutoki gañean zenduala.

HEKTOR.—Nekaturik nago.

ULISES.—Eseri zait.

HEKTOR.—Eskerrikasko, Ulises.

ULISES.—Ta gero?

HEKTOR.—Ifijeni'rekin itzegin dut.

ULISES.—Eskatu al dizu ni iltzeko.

HEKTOR.—Bai, eskatu dit.

ULISES.—Orduan, ark eskatutakoa egin bearko duzu.

HEKTOR.—Ez dut ikusten iges-biderik.

ULISES.—Ez baitago ifundik.

HEKTOR.—Eskalleretatik bera datozen pauso otsa entzuten dut.

ULISES.—Pauso-otsa. Pausuok zer adierazten duten ba-dakizu, jakin.

Edango al duzu nerekin?

HEKTOR.—Bai edango dut zurekin.

ULISES.—Nere maikidea ezagutzen duzu. Eskuarekin keñu egin diozu
ta zuregana eldu da.

IFIJENI.—Eskallera goi aldean nengolarik ikusi ta keñu egin diot,
bai; eskallera-mallatik gora igo da, gero tartetik nere gelara sartuaz.

ULISES.—Zer eskatu diozun esan dit.

IFIJENI.—Zure eriotza.

ULISES.—Nere eriotza.

IFIJENI.—Zuk ekarrarazi duzu gizon ori zure etxera, nik eske ori egin
dezaiodan.

ULISES.—Alaxen da.

IFIJENI.—Zure kontuak atera dituzu eta ez alperrik.

ULISES.—Ez dut beñere utsegiten.

IFIJENI.—Orduan, il egin bear duzu.

ULISES.—Bai noski.

IFIJENI.—Ayerkundearen nekea ere nere eskutik kendu didazu. Gu-
zia zure borondate uts da: zure gaiztakeri ta zure eriotza, zure
erru ta zure obena. Onoko ardo ta ogi au da nik eman dezaizu-
kedan gauza bakarra.

ULISES.—Eskeñi zaidazu zertxobait, jauna, emazu. Zu zaitut zigor-
tzaille. Zuri dagokizu eskuratzea nik edan bear dudan baso ori.

IFIJENI.—(Gogor.) Eskeñi zaiozu. Emaiozu beingoan basoa, bertatik edan dezan.

(*Tiro estanda entzuten da.*)

ERREJIDORE.—Tiro egin dute!

KOMERIGILLE.—Oso ikaratu zera.

ERREJIDORE.—Nola diteke tiro estanda?

KOMERIGILLE.—Ifijeni'ri mintzatzen ari zala Hektor'ek eskuetan iskillu bat zeukan,

ERREJIDORE.—Iskillu bat?

KOMERIGILLE.—Erdi idikita zegon mai-kutxan arkitu duana.

ERREJIDORE.—Ta bere kideari tiro egin al dio?

KOMERIGILLE.—Ez, tiroa Ifijeni'ri bota dio.

ERREJIDORE.—Andrearen aurka?

KOMERIGILLE.—Astiro iskillua andreaganantz begira jarri zuan eta tiroa atera zalarik...

(*Berriz tiro otsa.*)

KOMERIGILLE.—Andrea Ulises'en besoetan erortzen da.

ULISES.—(*Errukirik gabe.*) Ilda dago.

* * *

ERREJIDORE.—Ez naiz jabetzen zergatik Hektor'ek andrea il duan. Ipuiazen arabera bere kidea il bear zuala ba-zirudin.

KOMERIGILLE.—Ifijeni iltzen du. Hektor eta kideak korputza altxatzen dute, eskaratzean barrena kuadro baten pean dagon alki gañean jarriaz. Ain dago illun toki ua, Hektor'ek nun dagon ez dio antzematen. Biok ildako gorputzaren aurrean daude begira, begira. Aurpegi zurbil eta eskua zurixka ditu eta an nunbait dagon leio batetik egun-sentiko argia nabaitzen da.

* * *

HEKTOR.—Nik il dut.

ULISES.—Zuk il duzu il nai ez zendualako. Iltzaille biurto zera iltzaille izateko beldurrez.

HEKTOR.—Zuri ere oker irten zaizu.

ULISES.—Ez, neri ez zait oker irten.

HEKTOR.—Zer esan nai duzu.

ULISES.—Zure egipena nere borondatea zan, eta zure gaiztakeria nere burutapena. Andreak il bear zuan, nik egindako erruaren ofiarri bai zan.

HEKTOR.—Beraz, ni ez al naiz izan bitarteko besterik?

ULISES.—Nik iltzeko erabilli dudan aizkora.

HEKTOR.—Neri iruzur egin didazu.

ULISES.—Joan zaitzke, ez dut geiago zure bearrik.

HEKTOR.—Deabru bat zera.

ULISES.—Ez, baiñan gizonezkoak ezagutzen ditut.

(Geldi unea.)

HEKTOR.—Joan al naiteke?

ULISES.—Mesedez.

HEKTOR.—Noruntz?

ULISES.—Nai duzun aldera.

HEKTOR.—Auzitegi nagusiak preso artuko nau.

ULISES.—Azkenik iltzalle bat bai zera.

(Isil-unea.)

HEKTOR.—Ardo-xorta elkarrekin edango dugu ta juaen naiz.

ULISES.—*(Errezeloz.)* Edan nai al duzu?

HEKTOR.—Kanpoan goizaldea goratzen ari da iriaren gañean, jauna. Orregatik edan zagan!

* * *

ERREJIDORE.—Eta?

KOMERIGILLE.—Guk Hektor deitzen dugun gizona, bere kidea duan Ulises'en aurrean dago. Au, ostera, mai ondoan eseri da. Ark oni begiratzen eta bai eseri ere edontzi bi eta ardo-txarroa dauden mai ondora. Ta eskuarekin txarroa artuaz edontzi biak betetzen ditu.

ERREJIDORE.—Edanen al dute?

KOMERIGILLE.—Biok edaten dute. Ulises'ek begiratzen du Hektor isilik luzaroan, begi geldi zemakorrez, aurpegian jarrita dauden arrizko begiez, eta edontzia eskuan artu ala lurrera erortzen zaio zirtzi-llaturik.

(Edontzia puskatzen da.)

KOMERIGILLE.—Mai gañean burua makurtzen du bi eskuen artean arturik. Hektor jeikitzen da. Kandelak ia itzali dira, pareta zu-

riak illunduaz eta lurrean eta mai gañean ardo putzuaren kutsua... Kidea, nekez eta arnasa larriz, bederen, zutitzen da eser-lekuaren atzekoaldeari eutsiaz. Aurpegia beti begi gogorrez argitua. Hektor'ek ildakoa bi besoen artean jasotzen du eta belarrira ots egiten dio. Bitartean gero ta indartsuago esne iduriko argi txinta, gero ta bildurgarriago agertzen dalarik.

* * *

HEKTOR.—Esaidazu egia.

ULISES.—(*Astiro.*) Goizaldea or da, ez da ala?

HEKTOR.—Nere abotsa entzuten al duzu?

ULISES.—Nere eriotza arifña da, eta zuk galdetutakoa entzuten dut urrutitik bederik.

HEKTOR.—Ba al zenekien il bear zindudala. Ba al zenekien, jakin...?

ULISES.—Leenago ere esan dizut.

HEKTOR.—Zergatik askatu nazu, bada, ori guzia jakin da...?

ULISES.—Egia jakiteak ez dizu onik egingo.

HEKTOR.—Jakin egin nai dut alare!

ULISES.—Gau ontan joan nintzaizun gelara zuregatik iltzearren. Baiñan nere errua ez duzu zure gain artu.

HEKTOR.—(*Isil.*) Zure errua ez dut nere gain artu, ez.

ULISES.—Ori egin izan bazendu suntsitzen ari dan gau ontan, libre izango ziñan.

HEKTOR.—Libre!?

ULISES.—Auzitegi nagusiaren izenean. Zuregatik pozik ilko nintzan.

HEKTOR.—Ori erabaki al du auzitegi nagusiak?

ULISES.—Ala zuan borondatea.

HEKTOR.—Egia esaten al duzu?

ULISES.—Zuk ala jakin nai izan duzu.

HEKTOR.—Eta orduan nik il zaituet.

ULISES.—Ifijeni ta biok. Nik zuk emandako ardoa edan bait nuen.

HEKTOR.—Zer gizon-mota zera zu?

ULISES.—Zu bezelakoxe gizon bat: besterik ez.

* * *

ERREJIDORE.—Iltzen al da?

KOMERIGILLE.—Iltzen da.

ERREJIDORE.—Eriotz bi amar minututan. Ia zinean aña. Asko aurre-ratu duzu.

KOMERIGILLE.—Jardun giartsua nai zenduan-ta.

ERREJIDORE.—Eta Hektor, esnatzen da.

KOMERIGILLE.—(*Txunditurik.*) Nola antzeman diozu?

ERREJIDORE.—Guzia amets estu bat iduri... (zalako).

KOMERIGILLE.—(*Lur jota.*) Nola ordea?

ERREJIDORE.—Aren animaren bakartasuna, murgildurik zegon loaren amildegia, eta galdurik zebillen mendi-muño zabal eta itsas-bazterrak, zuri esatea atsegin zitzaizun eran. Galdutako iri nagusia bere antziñako etxe zaar, gallur nabarmenez zerurontz goituak, guziak illargi erdiak argituak. Bat ikaraz esnatzen dan gauaren esolak. Amets antzo ziran zure itzak, beti amets antzo.

KOMERIGILLE.—Bai, guzia ametsetan bezela gertatu zitzaion gizonari, ta andrea... geldi ta zurbil-ilotzik dago kuadro illunaren pean; ta aren kidea mai-ondo besaulkian ondatuta errukigabeko osiñeari...
Argia!

ERREJIDORE.—Zer esan nai duzu?

KOMERIGILLE.—Gizona joan zan biharamon argitsuan Iri'ra auzitegi nagusiarengana. Eta eriotzaren errudun zala aitortu zuan.

ERREJIDORE.—(*Jota.*) Ez al zan bada ametsa?

KOMERIGILLE.—Ez da beñere amets izan.

ERREJIDORE.—Ez nere asarrerik gabe. Berdin zait goizak zillar-argiaz iria alaitzen ba'zuan ere. Eta orobat eguzkia bera azaltzen ba duzu. Lafio ta argi eskeintza ori merke da, ta ez aski zure ipuiari eman nai diozun azkena edertzeko.

KOMERIGILLE.—Gizona esnatu ba'litz ta guzia amets utsa ba'ledi, pozik geldituko al ziñake?

ERREJIDORE.—Ori gutxienez irtenbide bat litzake. Ametsetan dana da zillegi. Baita bidegabekeria ere. Ametsetan bidezkoa da illunpea. Zuk kontatu didazun ipuia, amets ordez, egia biurtu nai baduzu, ipui ikaragarria litzake.

KOMERIGILLE.—Ori dut legea: ipui ikaragarriak kontaktzea.

ERREJIDORE.—Asmatu duzu, bada, bete-betean. Ulises deitzen dugun gizonari ezbearra gertatu zaio.

KOMERIGILLE.—Hektor'i esan naiko duzu?

ERREJIDORE.—Berdin zait. Gizonaren izenak ez du ajolarik.

KOMERIGILLE.—Orixe zan nere iritzia.

ERREJIDORE.—Ajola duana, gauza da, ta ez izena. Eman zangun gizona iltzaille biurtu zala ta orretxegatik errudun. Baiñan eriotz ori egitera bultza duten barren-griñai so egin bear diegu ta onela iltzaille errugabetzat artuko dugu. Txarkeria bururatu zuan, berak egin ez zuan obena bere gain artu nai izan ez zualako. Eskatu ziotena, eska ez ziteken gauza zan. Oraingo bere erruak ez du ken-

tzen berari egin zitzaion bidegabekeria. Gizonarekin itzezin nai dut, arrazoi emango dit-ta.

KOMERIGILLE.—Arekin itzezin nai al duzu?

ERREJIDORE.—Ez al nazu bada errejidore?

KOMERIGILLE.—Arrazoi duzu, errejidorea zera.

ERREJIDORE.—Esaidazu, otoi, nun itzezin nezaken gizonarekin.

KOMERIGILLE.—Kidea il zalarik, Gizona jeiki ta ateruntz zan abiatu. Atea zabalik zegoen. Etxetik irten zan irian barrera joanez.

* * *

GIZONA.—Nik il dut! Entzun, bai, gizonok! Nik il dut. Emen noa goiz ontan menderatzen ditudan kale ta plaza zear. Errudun naiz. Eriozten errudun nazute, ezen andre ta gizon bat il ditut. Nik il ditut. Berriz karraxi egin bear dut, bai, nik il bait ditut.

* * *

KOMERIGILLE.—Or dabil laisterka Iriko kaletatik zear, besoak zerurontz jasoak eta begiak zabal-zabalik.

ERREJIDORE.—Kale ixkiñan itxoingo diot.

KOMERIGILLE.—An agertuko zaizu laño artetik eta masaila ikusiko diozu.

* * *

(*Urbiltzen datozen oinotsak.*)

ERREJIDORE.—Itxoin zazu, mesedez, itxoin.

GIZONA.—Nork otsegiten dit?

ERREJIDORE.—Adiskide batek.

GIZONA.—Zer nai duzu nitaz?

ERREJIDORE.—Zurekin itzezin.

GIZONA.—Nik il dut.

ERREJIDORE.—Ez zazula nigandik alde egin.

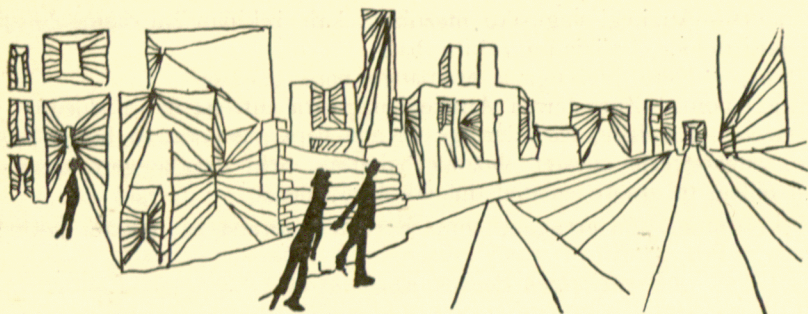
GIZONA.—Ez daukat besterik esateko zuri.

ERREJIDORE.—Kale ixkiña ontan itxoin dizut adieraztearren zurekin bat nagola. Zure alde aterako natzaizu azkenarte.

GIZONA.—Ez dut laguntza bearrik.

ERREJIDORE.—Zoritxarra aundia da ta Auzitegi nagusia altsua dugu emen. Baiñan asko iritxi genezake errugabe zeralako.

GIZONA.—Nik il dut.

ERREJIDORE.—Naasturik zaude. Zoritxarrak menpean artuaz, erabát naasi zaitu. Pentsatzen ba duzu, garbi azalduko zaizu errugabe zerana. Ezin uka erru apurtxoren bat agian izan zenezakela. Alabaiñan Auzitegi nagusiaren jokua azertuaz eta zure aurka bidegabenez emandako eriotz-epaia, jakifia da Justizi ezak gaizkintzara beartu zinduala.

GIZONA.—Auzitegi nagusiaren baitan utziko dut nere burua.

ERREJIDORE.—Auzitegi nagusia zuzen-kontra ari da. Aldez aurretik zure kaltean erabakia eman du.

GIZONA.—Arrazoi duala gaur ikusten dut.

ERREJIDORE.—Ez diteke ifior, egin ez duan erruagatik eriotzera gaitzetsi.

GIZONA.—Iltzaille izan naiz ifior il gabe, ta eriotzaren errudun txarkeririk egiteke.

ERREJIDORE.—Ori Justizi-eza da. Gizonezkoen aldetik ikusita zuzengabekeria.

GIZONA.—Gizonezko begiz ikustez amore eman dut.

ERREJIDORE.—Zuri gau artan kartzelan eska zizutena ez dezake ifiongo gizonek eskatu.

GIZONA.—Eskatu al zidaten bada sinismena besterik?

ERREJIDORE.—(*Arrituta.*) Sinismena?

GIZONA.—Auzitegi nagusiaren, Jutziziarengan sinismena.

ERREJIDORE.—Auzitegi nagusiak arrazoi duala ba derizkiozu zure burua errendi bear zenuke.

GIZONA.—Amore eman dut. Errendi naiz.

ERREJIDORE.—Ain zuzen, orain burrukan jarrai bear zenuke.

GIZONA.—Goizaldea da, jauna.

ERREJIDORE.—(*Zalantzan.*) Baike, goizaldea da.

GIZONA.—Auzitegi nagusiko mezularia kale ixkiñan zai dago.

ERREJIDORE.—Polizia'ko erkitu bat.

GIZONA.—Nere juezengana eramango nau.

ERREJIDORE.—Zure burua Auzitegi nagusira entrega nai al duzu?

GIZONA.—Ez da gauza ederragorik nor bera menperatzea baño. Zuzengabekeria onesten duanak bakarrik, arki dezake gero zuzenbidea, ta amore ematen duanak barkamena.

ERREJIDORE.—Zu errugabe zera. Errugabe zerana ba dakizu, jakin!

(Urrutiratzen doazen pauso otsak.)

* * *

KOMERIGILLE.—Ta?

ERREJIDORE.—Gizarajoa ba-doa. *(Garratz.)*

KOMERIGILLE.—Arritzen al zera?

ERREJIDORE.—Lotsagarri da. Gizarajoa errenditu da. Auzitegi nagusia auzitegi zuzena dala sinisturik bait dago.

KOMERIGILLE.—Eta zu?

ERREJIDORE.—Nik ez dezaket asma Auzitegi orrek emandako epaia baño ankerragorik.

KOMERIGILLE.—Aren Justiziarengan sinismenik ez duzulako.

ERREJIDORE.—Eta zuk sinisten al duzu?

KOMERIGILLE.—Ni komerigille nazu. Gertakizunak azaltzen ditut.

ERREJIDORE.—Eta ipui ortaz zuk Auzitegi nagusiaren zuzenbidea erakutsi nai al didazu?

KOMERIGILLE.—Auzitegi-nagusiak sartu zaitu joku ortan, ez nik.

ERREJIDORE.—Ainbat obe. Onela gure antsiak norengana zuzendu ba-dakigu, beinik bein, ez laño arteko Jainko bati edo zuek idazleok sumatzen dituzuten igesbidetatik joanez. Azken erabakia Rokoko jauregi batean artua dute, zumardi zabal baten erdian, arrats-apalean gogoratzen zaidanez, okilla txoriaren karraska ta kukuaren leloa entzunez. Mesedez, eraman nazazu aruntz.

KOMERIGILLE.—*(Jota.)* Benetan nai al duzu?

ERREJIDORE.—Komerigillea itzetik artzen alegintzen naiz beti.

KOMERIGILLE.—Ez dizut debekatuko.

ERREJIDORE.—Zumardian al gaude?

KOMERIGILLE.—Bai ala gaude; zumardian. Nun nai okilla txoria karraskan.

(Okillaren karraska otsa entzun bedi.)

KOMERIGILLE.—Kukuaren deia ere bai.

(*Kukuaren doñua entzun bedi.*)

KOMERIGILLE.—Arritzekoa egunaren garai ontan. Guzia isiltasunean erdi murgildua. Zedro, Akazi, Izai-Piñu, ta juez-nagusien automobil beltzak tartean. Nunbait eguzkiaren dirdaia ta iturriaren zillarrezko mataza ta an Rokoko jauregitxoa apaingarriz josia, aurre guzia Maitagarri, Jainko-izun, Lami ta Ninfaz oparo kili-katua...

ERREJIDORE.—Gizona ta Poliziako erkitu ankamea sunsitzen diran jauregitxoa.

KOMERIGILLE.—Atari aundiko átal erdoituak zabalik utzi dituzte.

ERREJIDORE.—Jarrai dezaiegun.

KOMERIGILLE.—Arrizko eskallera, bertatik igarotako errugabeen urratsez, mallak janak dituena. Orma zabalak kolorez igartuak, pasaleku utsak gure oin-otsak oyartzun egiten duten oietakoak, eta azkenik Auzitegi-Sala nagusia andre Justiziaren irudi ondatuaz.

ERREJIDORE.—Utsik, guzia utsik. Juezik ez, salataririk ez, leio bat besterik ez, kristalak autsez estaliak eta aizeak batetik bestera astintzen duana.

KOMERIGILLE.—Nunnai billa gabiltzala, noranai goazelarik, pasaleku, sala, karez zikinduak, alfombra zarpaildu ta solairu pipiz joak... guzia utsik.

ERREJIDORE.—(*Sumindua.*) Ontara ezkeron nik pozik amor eman bear al dut?

KOMERIGILLE.—Ontara ezkeron pozik amor eman bear dugu.

